

MATS FÄLT:

Germanias syndaregister

Tysklands nya roll i europeisk politik har ökat intresset för landets historia. Särskilt för den som fruktar en växande tysk dominans kan det senaste århundradets insatser synas ge goda argument för försiktighet.

Ett problem med det ökade intresset är att just Tysklands fel och brister ges en detaljerad belysning som inte drabbar andra länder på samma sätt. Varken imperialism, antisemitism eller militarism är uteslutande tyska fenomen.

Ett tidigare exempel på obalansen i debatten är historikern Fritz Fischers monumentala verk "Griff nach der Weltmacht" från 1961 (Droste Verlag). Fischer beskriver på ett mycket initierat sätt den tyska statsledningens syn på krigsmålen under första världskriget. Dessa omfattade stora delar av både Centraleuropa och Afrika och växte för varje år.

Fischers uppmärksammade bok är en slösande rik kunskapskälla. Bristen är att motsvarande allierade planer på expansion ägnats ett så mycket mindre intresse. Även de civiliserade engelsmännen, de kultiverade fransmännen och de av ett alltför imponerande historiskt arv tyngda italienarna hade krav som i dag framstår som både orealistiska och grundlösa.

Christian von Krockows bok "Ett tyskt århundrade 1890–1990" innehåller mycket kritik mot det tyska samhällets struktur och sätt att fungera. Den misslyckade borgerliga revolutionen 1848 blockerade en utveckling som annars kunnat leda till en demokratisering av franskt eller engelskt snitt. I stället bestod de många småstaternas feodala system dominerat av det militärt präglade Preussen.

Christian von Krockow: **Ett tyskt århundrade 1890–1990**. Tiden 1991

Christian von Krockow finner en del av förklaringen till den tyska sympatin för auktoritära system i sviterna efter det trettioåriga kriget. Det kaos och det armod som kriget spred över landet skapade en rädsla för förändring som blivit en del av folksjälen. De flesta alternativ har uppfattats som mer acceptabla än de risker som är förknippade med mer radikala samhällsförändringar.

Författaren noterar den obalans som fanns mellan de demokratiska principer som delvis var genomförda i det Tyska Riket och Preussens bevarade graderade rösträtt. Konsekvensen av detta blev en ständig konservativ majoritet i den viktigaste statens parlament som inte motsvarade befolkningens sympatier. Det gemensamma parlamentet blev en tandlös institution. Alternativet hade varit ständiga konflikter mellan de båda församlingarna och en besvärlig roll för rikets kansler.

En långt driven dualism där den privata respektive den offentliga sfären skiljs av täta skott ser författaren som en viktig del av förklaringen till det tredje rikets barbari. De tyska judarna var de bäst integrerade i Europa och bar tillsammans med tyskarna upp en stor del av kulturlivet även i Östeuropa. Vanliga anständiga tyskar lät nazisterna härja samtidigt som privatmoralen bestod. Samma kluvenhet förklarar nazismens bortdöende efter kapituleringen. Plötsligt var nästan alla goda demokrater.

"Ett tyskt århundrade" är mycket kritisk men inte fördömande. Historikern

Hans-Ulrich Wehler begår däremot i sin bok "Det tyska kejsarriket 1871–1918" ett veritabelt lustmord på det wilhelminska Tyskland. Wehler ser hela staten som en semiabsolutistisk sammansvärjning mot det arbetande folket.

Hans-Ulrich Wehler: Det tyska kejsarriket 1871–1918. Tiden 1991

Författaren beskriver ett auktoritärt samhälle vars utveckling hämmas av Bismarcks kamp mot socialister och katoliker och den feodala elitens vilja att bromsa näringslivets tillväxt. Tom härens expansion saboteras av bristen på adliga officerare. Antisemitismen, om än i mildare former än senare, genomsyrar samhället liksom en bisarr fixering vid militära grader, heroiska uppoffringar i strid och nationell chauvinism.

Hans-Ulrich Wehlers bild av det Tyska Riket är snarare tendentiös än felaktig. Övergripp begicks både mot fransmännen i Elsass-Lothringen och mot socialister. Jämfört med andra stater vid samma tid var förhållandena dock snarast bättre i

Tyskland. Det gällde både rättssäkerheten och tryggheten på gator och torg. Författaren gör reservationer mellan raderna där dessa förhållanden erkänns. Samtidigt präglas texten av sin tid, originalet utkom 1973, och antalet referenser till Marx är förvånansvärt många.

Wehler ser de styrandes agerande som en konsekvent förd kamp mot demokrati och humanitära ideal. Nazismens brott blir en naturlig konsekvens av utrotningskriget i Tyska Sydvästafrika och världskrigets våldsdyrkan. Fullt så självklar var rimligen inte utvecklingen. Adenauers kanslerskarriär hade t ex kunnat börja på 1920-talet i stället för 25 år senare.

Hans-Ulrich Wehlers "Det tyska kejsarriket" är kanske inget för oss som fortfarande tror att det trots allt "låg ett skimmer över kejsar Wilhelms dagar". Samtidigt innehåller den mycket kunskap om Tyskland och den värld som försvann genom det Golo Mann kallat "den stora urspårningen", julikrisen 1914. Det kan vara bra att känna till när nu historien börjar igen efter 45 års djupfrysning.